

*prof. dr hab. Bogumiła Mucha-Leszko*¹

Katedra Gospodarki Światowej i Integracji Europejskiej

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Wzrost gospodarczy i proces konwergencji Polski i Słowacji w warunkach członkostwa w Unii Europejskiej

WPROWADZENIE

Bogaty dorobek teoretyczny w dziedzinie międzynarodowej integracji gospodarczej stanowi cenne źródło wiedzy na temat korzyści i kosztów, jakich mogą doświadczyć kraje przystępujące do różnego typu ugrupowań integracyjnych o bardziej bądź mniej zaawansowanych docelowych modelach integracji. Kraje Europy Środkowo-Wschodniej po upadku układu polityczno-ekonomicznego utworzonego i kontrolowanego przez Związek Radziecki dokonały zasadniczej systemowej przebudowy swoich gospodarek w celu ich dostosowania do wyższego stadium integracji, jakie osiągnęły już kraje Europy Zachodniej tworzące wspólny rynek i podejmujące na przełomie lat 80. i 90. inicjatywy zmierzające do wprowadzenia Unii Gospodarczej i Walutowej.

Prywatyzacja i ograniczanie sektora państwowego w krajach postsocjalistycznych oraz wzmacnianie mechanizmu rynkowego były zmianami proefektywnościowymi sprzyjającymi przedsiębiorczości i wzrostowi aktywności gospodarczej, a negocjacje akcesyjne i uzyskanie formalnego członkostwa w Unii Europejskiej przyczyniały się do coraz większego zainteresowania inwestorów zagranicznych lokowaniem kapitału w krajach EŚW. Reformy gospodarcze i przystąpienie do wspólnego rynku wpływały na przyspieszenie procesów rozwojowych mierzonych wzrostem PKB, jak również wskaźnikami efektywności gospodarczej i tempem zmian strukturalnych. W odbiorze społecznym największym uznaniem cieszy się wzrost PKB na mieszkańca uznawany jako poprawa dobrobytu i poziomu życia ludności, w tym ochrony socjalnej. Do najważniejszych korzyści gospodarczych, jakie są możliwe do osiągnięcia z integracji regionalnej, można zaliczyć: wyższą stopę wzrostu gospodarczego i szybsze zmniejszanie

¹ Adres korespondencyjny: e-mail: mucha@hektor.umcs.lublin.pl.

luki gospodarczej w stosunku do krajów wyżej rozwiniętych, zmniejszanie luki technologicznej w rezultacie napływu zagranicznych inwestycji bezpośrednich i nowych technologii oraz poprawy relacji kapitał-praca, wzrost korzyści skali produkcji dzięki przystąpieniu do dużego wspólnego rynku, wzrost konkurencji i presji na zwiększenie przewagi konkurencyjnej, wzrost otwartości handlowej i większą racjonalizację wykorzystania zasobów pracy.

Nie wszystkie kraje Europy Środkowo-Wschodniej uzyskały w warunkach członkostwa w Unii Europejskiej porównywalne wyniki gospodarcze i osiągnęły zbliżony poziom konwergencji. Istotny wpływ na korzyści z integracji regionalnej ma prowadzona polityka makroekonomiczna, ale także wielkość gospodarek, ich struktura, osiągnięty poziom i perspektywy rozwoju. Wydaje się jednak, że zróżnicowanie wyników gospodarczych dziesięciu nowych krajów członkowskich było następstwem przede wszystkim kryzysu finansowo-gospodarczego i jego skutków.

Celem artykułu jest ocena wyników gospodarczych Polski w aspekcie realnej konwergencji. Podstawą oceny jest analiza wskaźnikowa obejmująca stopy wzrostu PKB, konsumpcji, inwestycji i eksportu oraz wskaźniki dynamiki wydajności pracy i całkowitej produktywności czynników wytwórczych TFP. Analiza została przeprowadzona w dwóch okresach badawczych: 2000–2007 i 2008–2015, aby pokazać zdolność krajów „doganiających” do zmniejszania luki rozwojowej w warunkach dobrej koniunktury gospodarczej oraz w czasie recesji 2008–2009 i stagnacji postrecesyjnej. W ocenie wykorzystania przez Polskę możliwości dynamizacji rozwoju gospodarczego zastosowano analizę porównawczą obejmującą grupę krajów UE-10, a przedmiotem pogłębionej weryfikacji korzyści z integracji są Polska i Słowacja. Oba kraje osiągnęły w latach 2000–2015 porównywalny wzrost gospodarczy, ale w okresie kryzysu 2008–2009 Słowacja doznała większego spadku koniunktury gospodarczej niż Polska, przeszła recesję. Natomiast Polska jako jedyny kraj Unii Europejskiej utrzymała wzrost gospodarczy. Wystąpił jedynie spadek stopy wzrostu PKB. W opracowaniu wykorzystano dane pozyskane z Eurostatu, The Conference Board i wyniki badań R. Dobrynsky’ego i P. Havlika.

KORZYŚCI I ZAGROŻENIA WYNIKAJĄCE Z PRZYSTĄPIENIA DO UGRUPOWANIA INTEGRACYJNEGO – WPROWADZENIE TEORETYCZNE

Przystąpienie kraju do ugrupowania integracyjnego powoduje, że zmieniają się warunki funkcjonowania podmiotów gospodarczych i zasady prowadzenia polityki społeczno-ekonomicznej kraju, ale zależą one od przyjętego modelu integracji i strategii narzucającej tempo zmian. Przystąpienie do wyższego stadium integracji, np. wspólnego rynku, unii walutowej, a zwłaszcza unii gospodarczej, wiąże się z większymi ograniczeniami autonomii polityki makroekonomicznej, sektorowej i społecznej oraz z ujednoczeniem zasad uczestnictwa we wspólnym rynku, a także prawa konkurencji. Zdecydowanie więcej swobody w realizacji krajowej polityki, jak

również zagranicznej polityki handlowej mają kraje funkcjonujące w strefach wolnego handlu i w uniach celnych. Kryterium wyróżniającym modele międzynarodowej integracji regionalnej są również zasady podziału władzy we wspólnocie gospodarczej, zasady organizacji procesów decyzyjnych oraz zakres władzy na poziomie ugrupowania w sferze polityki i gospodarki. Członkostwo kraju w układzie integracyjnym pozostawiającym prawie pełną autonomię gospodarczą, jak w przypadku strefy wolnego handlu czy nawet unii celnej, ma na celu liberalizację wymiany handlowej pomiędzy tworzącymi je państwami, a korzyści są następstwem dynamizacji wzajemnych obrotów handlowych w rezultacie powstania preferencyjnych warunków wymiany w stosunku do pozostałych uczestników handlu międzynarodowego. Wyniki gospodarcze poszczególnych krajów zależą od założeń strategii polityki społeczno-ekonomicznej pozostającej w gestii władz krajowych. Jeśli zaś kraj przystępuje do bardziej zaawansowanych układów integracyjnych, a więc wspólnego rynku, unii walutowej czy unii gospodarczej, wówczas gospodarki krajowe w miarę rozwoju planów integracji w coraz większym stopniu wchodzą w układ współzależności gospodarczej i stają się elementami systemu gospodarczego ugrupowania. Pogłębia się ich specjalizacja będąca efektem więzi kooperacyjnych w ramach procesów technologicznych i rozwija się handel wewnątrzgałęziowy. Wzrost powiązań handlowych, inwestycyjnych, produkcyjnych i instytucjonalnych prowadzi do coraz wyższej współzależności gospodarek krajów członkowskich oraz zależności ich potencjalnego rozwoju od popytu na wspólnym rynku i polityki społeczno-gospodarczej realizowanej na poziomie ponadnarodowym.

Korzyści osiągnięte przez kraje uczestniczące w międzynarodowej integracji gospodarczej są przedmiotem teorii ekonomii międzynarodowej i mogą być rozpatrywane w różnych ujęciach: krótkookresowym, długookresowym, makroekonomicznym, mikroekonomicznym, ale uwaga badaczy jest skoncentrowana głównie na źródłach pochodzenia korzyści, które prowadzą do wzrostu efektywności gospodarczej i PKB. Współcześni teoretycy regionalnej integracji ekonomicznej nawiązują do koncepcji B. Balassy (1961), który jako kryterium determinujące efekty integracji przyjął stopień jej zaawansowania i wyróżnił następujące stadia: strefę wolnego handlu, unię celną, wspólny rynek, unię gospodarczą i pełną integrację gospodarczą [Balassa, 1961, s. 2]. Wieloletnie doświadczenia w dziedzinie integracji, przede wszystkim europejskie, stanowią bogaty materiał empiryczny umożliwiający ściślejsze powiązanie korzyści z osiągniętymi etapami integracji i dokładniejszą ich ocenę w rezultacie koncentracji badań w dwóch głównych obszarach integracji: rynkowej i walutowej.

W wyniku integracji rynkowej największe korzyści są następstwem: wielkości rynku wewnętrznego ugrupowania i skali produkcji, wzrostu konkurencji, liberalizacji przepływu towarów i usług oraz czynników produkcji, fragmentaryzacji procesów technologicznych i specjalizacji, a także prawa i polityki konkurencji eliminującej działania antykonkurencyjne. Największym zagrożeniem dla uczestników wspólnego rynku jest niska zdolność konkurencyjna i stopniowy spadek udziału w rynku

prowadzący do całkowitej eliminacji, czyli upadku firmy. R. Baldwin i Ch. Wyplosz [2004, s. 147–173] wskazują trzy wyzwania, z jakimi spotykają się podmioty gospodarcze po przystąpieniu kraju do wspólnego rynku. Po pierwsze, zasadniczo zmienia się ich sytuacja na rynku krajowym i tracą one uprzywilejowaną pozycję wskutek wzrostu liczby uczestników rynku w warunkach postępującej liberalizacji wymiany handlowej, ale równocześnie mogą podejmować działalność na rynkach innych krajów członkowskich, uzyskując łatwiejszy do nich dostęp. Po drugie, zagrożone bankructwem firmy mogą być ratowane za pomocą subsydiów, w tym pomocy pośredniej polegającej na udzielaniu wsparcia w różnych formach, bardziej ukrytych (np. ulg podatkowych). Takie działania prowadzą do ograniczania wolności rynku i tym samym zmniejszania korzyści ze wzrostu konkurencji na rozszerzonym rynku. Ochrona konkurencji jest podstawowym warunkiem realizacji celów integracji rynkowej, ujednoczone reguły konkurencji oraz przestrzeganie prawa konkurencji mają służyć eliminacji mniej wydajnych producentów i zmniejszenia pozycji rynkowej monopolu narodowych. Po trzecie, intensyfikacja konkurencji z jednej strony przyspiesza postęp technologiczny, który przyczynia się do wzrostu produktywności pracy, ale z drugiej strony wzrost liczby konkurujących uczestników rynku skłania przedsiębiorców do podejmowania praktyk monopolistycznych i koncentracji produkcji za pomocą fuzji i przejęć. Dochodzi w ten sposób do zmiany struktury rynku. Teoria konkurencji obejmuje wiele koncepcji pochodzących z różnych szkół myśli ekonomicznej i nurtów charakteryzujących ewolucję poglądów twórców ekonomii. Badania koncentrują się w dwóch obszarach: 1) funkcjonowania mechanizmu rynkowego, ze szczególnym uwzględnieniem zmian jego struktury, zachowań uczestników rynku i wpływu sytuacji rynkowej na efektywność ekonomiczną na poziomie mikro- i makroekonomicznym; 2) analizy relacji rynek–państwo uzasadniających pożądany zakres ingerencji i aktywności państwa w celu eliminowania niedoskonałości mechanizmu rynkowego oraz wskazujących zasady optymalizacji polityki konkurencji służących podnoszeniu efektywności gospodarczej.

Z punktu widzenia korzyści z międzynarodowej integracji gospodarczej i wykorzystania potencjalnych efektów wspólnego rynku ważne są oba obszary badań. Chodzi bowiem o odpowiednie wyważenie celów polityki konkurencji zorientowanych na osiągnięcie możliwie największych efektów z liberalizacji przepływów handlowych i alokacji czynników produkcji, ale z uwzględnieniem priorytetów społecznych, czego dowodem jest polityka spójności. Stwarza ona szanse stosowania instrumentów wspierających rozwój regionów ekonomicznie słabszych i o niższym poziomie życia ludności. Realizacja celów społecznych sprawiała trudności na różnych etapach integracji europejskiej ze względu na brak akceptacji ze strony zwolenników gospodarki liberalnej. Ostra dyskusja na ten temat odbyła się w połowie lat 80. XX w. w okresie uzgadniania projektu przyspieszającego realizację traktatowych założeń wspólnego rynku. Z grona najwyższych władz krajów członkowskich największy sprzeciw wobec wzmocnienia polityki spójności wyrażała premier Wielkiej Brytanii M. Thatcher. Zwolennikiem sterowania „niewidzialną ręką

rynku” był wpływowy włoski profesor ekonomii aktywnie uczestniczący w przygotowywaniu i realizacji planów integracyjnych T. Padoa-Schioppa [Ross, 1995, s. 42]. Wzmocnienie polityki spójności kosztem ograniczenia wydatków na Wspólną Politykę Rolną było sukcesem ówczesnego przewodniczącego Komisji Wspólnot Europejskich J. Delorsa oraz współpracy Francji i Niemiec na przełomie lat 80. i 90.

Realizatorzy polityki konkurencji Unii Europejskiej (w tym Komisja Europejska) korzystają z dorobku teorii konkurencji i rozwijają własną europejską, brukselską szkołę ochrony wolnej konkurencji i polityki konkurencji, opartą na koncepcjach niemieckich, austriackich i częściowo amerykańskich wywodzących się ze szkoły harwardzkiej. W polskiej literaturze wartościową autorską analizą teorii konkurencji wyróżnia się praca A. Nogi [1993], natomiast klasyfikacji koncepcji, oceny ich zastosowania oraz perspektywicznych możliwości wykorzystania dla ochrony konkurencji i zwiększania ekonomicznych efektów wspólnego rynku Unii, czyli produktywności i konkurencyjności gospodarek krajowych oraz UE jako ugrupowania, dokonała M.K. Kąkol [2007].

Jednak biorąc pod uwagę wyniki gospodarcze większości wyżej rozwiniętych krajów Unii Europejskiej, a zwłaszcza grupy UE-15 od czasu kryzysu 2008/2009 i utrzymującej się tendencji obniżania się stóp wzrostu PKB oraz braku trwałego ożywienia koniunktury po kryzysie, trudno znaleźć argumenty uzasadniające wykorzystanie potencjalnych korzyści wspólnego rynku. Zróznicowanie przewagi konkurencyjnej i wyraźny podział krajów na deficytowe i nadwyżkowe z punktu widzenia relacji eksport–import nie zapewnia porównywalnych korzyści z wymiany handlowej w warunkach rosnącej otwartości gospodarczej [Mucha-Leszko, Twarowska, 2015, s. 186–187].

Obniżenie dynamiki wzrostu PKB w UE rozpoczęło się od lat 90., ale od 2009 r. wyniki wzrostu gospodarczego zdecydowanie pogorszyły się, a w szczególności w strefie euro. Na przykład średni roczny wzrost PKB w latach 2009–2015 w strefie euro wynosił 0%. Od 2013 r. słabe wyniki gospodarcze krajów UE są interpretowane w aspekcie hipotezy nowej stagnacji sekularnej². Odnosząc się do korzyści, jakie mogą osiągać kraje z integracji regionalnej, a z punktu widzenia celu artykułu (oceny wyników gospodarczych Polski w warunkach członkostwa w UE) ma to zasadnicze znaczenie. Należy podkreślić, że dla krajów o niższym poziomie rozwoju integracja stanowi szansę zmniejszenia luki gospodarczej i technologicznej. Na podstawie jakich przesłanek teoretycy sformułowali taką hipotezę? Przedstawiciele ekonomii neoklasycznej twierdzą, że zróznicowany rozwój gospodarczy i dochody na mieszkańca są następstwem zróznicowania stóp akumulacji czynników produkcji i malejącej ich produktywności, a istotnym uzupełnieniem w ich metodzie dowodzenia było uwzględnienie inwestycji z podziałem na kapitał rzeczowy i kapitał ludzki. Wcześniej analiza ograniczała się do inwestycji w kapitał rzeczowy [Ben-David, Loewy, 2003; Lucas Jr., 1988, s. 39]. Użyteczność analiz wzrostu gospodarczego wzrosła dzięki ich rozwinięciu o kolejny ważny element,

² Szerzej na ten temat piszą: [Summers, 2014; E. Mączyńska, 2015, s. 921–934].

jakim jest produktywność czynników produkcji wynikająca z wiedzy (kapitał ludzki) i rozwoju działalności badawczo-rozwojowej przyspieszającej postęp technologiczny [Romer, 1990; Grossman, Helpman, 1991; Siwiński, 2005, s. 734–738]. Przełomowe znaczenie w rozwoju badań nad procesami konwergencji gospodarczej miały prace R. Barro i X. Sala-i-Martina opublikowane w latach 1990–1992, które stały się inspiracją do wprowadzania nowych metod badawczych opartych na modelach ekonometrycznych i opracowywania koncepcji służących lepszej ocenie rezultatów konwergencji [Barro, Sala-i-Martin, 1990, 1991, 1992]. Pojawiły się też propozycje mierzenia różnych rodzajów zbieżności. Najczęściej przedmiotem badań są konwergencja *beta* i *sigma*. Pierwsza (*beta*) jest definiowana jako zdolność krajów znajdujących się na niższych etapach rozwoju do osiągnięcia wyższego tempa wzrostu gospodarczego niż kraje wysoko rozwinięte. Dynamika zmniejszania luki gospodarczej (*catching-up*) w stosunku do krajów wyżej rozwiniętych zależy od stóp wzrostu PKB. Konwergencja *sigma* jest rezultatem konwergencji *beta* i występuje wówczas, gdy zróżnicowanie PKB *per capita* pomiędzy krajami zmniejsza się i jest mierzona odchyleniem standardowym [Mucha-Leszko, 2014, s. 18–19].

Zmniejszanie luki rozwojowej zależy od siły oddziaływania czynników wzrostu gospodarczego – wkładu pracy i wydajności pracy. Do wzrostu wydajności pracy przyczyniają się nakłady kapitałowe i całkowita produktywność czynników wytwórczych TFP (*Total Factor Productivity*). Potencjalne możliwości osiągnięcia i utrzymywania wysokiego tempa wzrostu gospodarczego zależą w zasadniczym stopniu od polityki ekonomicznej kraju, która wpływa na kształtowanie bardziej lub mniej sprzyjających warunków do napływu oraz wykorzystania zagranicznego kapitału i technologii w celu aktywizacji działalności gospodarczej, kreowania nowego popytu i zmian strukturalnych. Oddziaływanie zagranicznych inwestycji bezpośrednich na wzrost PKB jest wielostronne i w związku z tym ich efekty gospodarcze mogą się akumulować w rezultacie wyższej stopy inwestycji, korzyści skali produkcji, stosowania nowoczesnych technologii oraz metod organizacji pracy i zarządzania, poprzez efekty *spill-over* wskutek rozwijania kooperacji z lokalnymi firmami, które pod presją konkurencji stają się bardziej innowacyjne, a pracownicy podnoszą swoje kwalifikacje [Mucha-Leszko, 2014, s. 20].

OCENA WYNIKÓW GOSPODARCZYCH POLSKI I SŁOWACJI W LATACH 2000–2015 NA PODSTAWIE DYNAMIKI WZROSTU PKB I EFEKTÓW KONWERGENCJI GOSPODARCZEJ

Z systematycznie przeprowadzanych przez Komisję Europejską analiz, zwłaszcza od drugiej dekady XXI w., wynika, że wszystkie nowe kraje członkowskie Unii z Europy Środkowo-Wschodniej w okresie przedakcesyjnym, a w szczególności po przystąpieniu do ugrupowania, istotnie zmniejszyły lukę rozwojową w stosunku do średniego poziomu UE-27/28. Wstępna analiza da-

nych pozwala na zaobserwowanie trzech prawidłowości. Po pierwsze, proces konwergencji był wolniejszy w okresie przedakcesyjnym niż po przystąpieniu do UE. Po drugie, tempo konwergencji było zróżnicowane pomiędzy krajami UE-10. Po trzecie, gospodarki krajów ESW charakteryzowała silnie zróżnicowana odporność na kryzys 2008–2009. Prawidłowość pierwszą potwierdzają dane zamieszczone w tabeli 1, które wskazują, że podstawą wysokiej dynamiki gospodarczej nowych krajów członkowskich były: wzrost nakładów kapitałowych i całkowitej produktywności czynników wytwórczych, czyli postępu technologicznego i zmian strukturalnych.

Tabela 1. Wkład do wzrostu PKB pracy, kapitału i TFP w UE-10 i UE-15 w latach 1999–2008

Średnie roczne zmiany wkładu (ceny stałe) we wzrost PKB [%]	UE-10		UE-15	
	1999–2003	2004–2008	1999–2003	2004–2008
Średni roczny wzrost PKB	3,4	5,6	2,2	2,3
Wkład kapitału	2,3	2,3	1,0	1,0
Wkład pracy	–0,9	1,1	0,4	0,5
TFP	2,0	2,2	0,8	0,7

Źródło: [European Commission, 2009, s. 36].

Zróżnicowanie tempa procesu konwergencji w ramach grupy krajów UE-10 oraz ocena zróżnicowania konwergencji w czasie między UE-27 i UE-10 były przedmiotem badań R. Dobrynsky'ego i P. Havlika, a ich wyniki są przedstawione w tabeli 2.

Tabela 2. Średni roczny wzrost realnego PKB w latach 1995–2012 [%]

Kraje	1995–2000	2000–2005	2005–2010	1995–2008	2008–2012	1995–2012
Bułgaria	0,23	5,49	2,69	3,63	–0,77	2,58
Czechy	1,84	4,09	2,70	3,49	–0,19	2,61
Estonia	6,68	7,94	0,00	6,64	–0,92	4,81
Węgry	2,94	4,16	–0,18	3,10	–1,26	2,06
Łotwa	5,20	8,23	–0,68	6,46	–2,94	4,17
Litwa	4,54	7,79	1,02	6,30	–1,48	4,42
Polska	5,41	3,08	4,72	4,66	3,03	4,27
Rumunia	–0,38	5,72	2,51	3,66	–1,23	2,49
Słowacja	3,40	4,91	4,70	5,08	1,19	4,16
Słowenia	4,33	3,63	1,79	4,31	–2,14	2,75
Kraje ESW-10	3,38	4,31	3,09	4,29	0,68	3,43
UE-27	2,84	1,80	0,90	2,32	–0,23	1,71
Różnica pomiędzy ESW a UE (współczynnik konwergencji w p.p.)	0,54	2,51	2,19	1,97	0,91	1,72

Źródło: [Dobrynsky, Havlik, 2014, s. 4].

Analiza danych pozwala stwierdzić, że najszybciej kraje EŚW zmniejszyły lukę gospodarczą w stosunku do UE-27 w latach 2000–2005 i 2005–2010. Obniżenie średniej stopy wzrostu PKB UE-10 w latach 2005–2010 było skutkiem dużego spadku stóp wzrostu gospodarczego Węgier, Łotwy i Estonii oraz spowolnienia tempa wzrostu PKB we wszystkich pozostałych krajach z wyjątkiem Polski i Słowacji. Z danych wynika, że kraje z różnymi stratami pod względem wzrostu gospodarczego przeszły przez lata kryzysu i słabej koniunktury w okresie 2008–2012. Najmniej odporne na załamanie koniunktury okazały się małe gospodarki krajów bałtyckich i Słowenii, a także Rumunii i Bułgarii oraz Węgier. Średnia roczna stopa wzrostu PKB powyżej zera utrzymała się tylko w Polsce i Słowacji, co przesądziło o utrzymaniu dodatniej średniej stopy wzrostu gospodarczego całej grupy krajów UE-10. Należy również podkreślić, że średnia stopa wzrostu PKB Polski była prawie o 2 p.p. wyższa niż Słowacji. Proces zmniejszania luki gospodarczej krajów UE-10 jako grupy stracił w latach 2008–2012 swoją dynamikę, ale z wyjątkiem Polski, która utrzymała względnie wysoki wzrost gospodarczy i uzyskała imponujący wynik w ograniczaniu luki rozwojowej. W całym okresie 1995–2012 średnie roczne tempo wzrostu PKB grupy UE-10 wynosiło 3,43% wobec 1,71% UE-27, czyli długookresowy współczynnik konwergencji kształtował się na poziomie 1,72 p.p. Biorąc pod uwagę procesy dywergencyjne w ośmiu z dziesięciu krajów EŚW w latach 2008–2012, średni współczynnik konwergencji istotnie ukrywa rzeczywiste zróżnicowanie sytuacji gospodarczej w ramach grupy UE-10. Najwyższe tempo konwergencji potwierdzone współczynnikami w punktach procentowych w całym badanym okresie 1995–2012 według danych R. Dobrinsky'ego i P. Havlika osiągnęły: Estonia (3,10), Litwa (2,71), Polska (2,56), Łotwa (2,46), i Słowacja (2,45). Natomiast najslabsze wyniki pod tym względem miały: Węgry, Rumunia, Bułgaria i Czechy, wszystkie poniżej 1 p.p. średniorocznie.

Duże zróżnicowanie stóp wzrostu gospodarczego w krajach bałtyckich w zależności od stanu koniunktury gospodarczej było skutkiem przede wszystkim decyzji inwestorów zagranicznych i możliwości korzystania z nisko oprocentowanych kredytów. W latach przedkryzysowych ze względu na wysoki poziom zagranicznych inwestycji bezpośrednich i boomu kredytowego doszło do przegrzania koniunktury, a stopień przeinwestowania gospodarki decydował o tempie spadku PKB i cen.

W podsumowaniu powyższej analizy nasuwają się następujące wnioski: 1) krajem wyróżniającym się pod względem dynamiki i stabilności wzrostu gospodarczego w latach 1995–2012 była Polska, która dopełniła swój sukces, utrzymując jako jedyny kraj w Europie wzrost gospodarczy w okresie głębokiej recesji 2008–2009; 2) drugim krajem, którego wyniki gospodarcze można uznać za porównywalne z Polską, była Słowacja, jednak z takim zastrzeżeniem, że jeśli w Polsce tempo wzrostu PKB i zmniejszania luki rozwojowej zdecydowanie zwiększyło się po uzyskaniu członkostwa w UE, to w Słowacji wkrótce zaczęło słabnąć, niemniej w okresie 2000–2005 Słowacja miała średnioroczne tempo wzrostu PKB o 2 p.p. wyższe od Polski.

Koncentrując uwagę na ocenie wyników wzrostu gospodarczego, zmniejszeniu luki rozwojowej oraz źródłach wysokiej dynamiki gospodarczej, w dalszej analizie jako kraj odniesienia przyjęto Słowację. Zasadność dokładniejszego porównania wyników gospodarczych Polski i Słowacji wynika nie tylko z cech strukturalnych obu gospodarek, ale także z innej ich sytuacji pod względem stopnia zintegrowania w ramach Unii Europejskiej. Pytanie, które w związku z tym można sformułować jako podkreślające wartość takiej analizy empirycznej, dotyczy wpływu przyjęcia euro na procesy rozwoju gospodarki Słowacji w warunkach recesji i przedłużającej się słabej koniunktury gospodarczej w UE.

W tabeli 3 zostały zestawione dane liczbowe ilustrujące wzrost gospodarczy i jego czynniki w okresie względnie dobrej koniunktury gospodarczej (z wyjątkiem spowolnienia gospodarczego 2001–2003). Stopy wzrostu gospodarczego Polski i Słowacji były wysokie, prawie 2-krotnie wyższe od średnich w UE-28, ale w Słowacji były wyższe niż w Polsce z wyjątkiem 2000 r. Przewaga Słowacji w większości lat była znacząca, a średnio w całym okresie wynosiła 1,5 p.p. W Polsce spowolnienie wzrostu PKB trwało do 2003 r., a stabilizacja stopy wzrostu PKB na wyższym poziomie nastąpiła dopiero w 2006 r. Imponujące w porównaniu z Polską wyniki wzrostu gospodarczego Słowacji były, co ważne, efektem przeważającego wkładu do wzrostu PKB *per capita* wydajności pracy (około 75%). Drugim ważnym czynnikiem dynamizującym wzrost PKB była rosnąca stopa zatrudnienia i związany z tym wkład pracy. Za duże osiągnięcie trzeba uznać spadek stopy bezrobocia z 19% w 2000 r. do 10% w 2008 r. [Biea, 2015, s. 4].

Dane zamieszczone w tabeli 3 potwierdzają przedstawioną wyżej ocenę źródeł wzrostu gospodarczego Słowacji. Dynamika realnej wydajności pracy (na godzinę pracy) była w Słowacji istotnie wyższa niż w Polsce, średnio w całym okresie 2000–2007 o 1,7 p.p. Podobnie, korzystniej niż w Polsce kształtowały się w Słowacji wszystkie wskaźniki oddziałujące na wzrost gospodarczy w ujęciu popytowym: dynamika konsumpcji, dynamika inwestycji i dynamika eksportu oraz wskaźniki TFP stanowiące swego rodzaju miarę postępu technologicznego i zmian strukturalnych. Całkowita produktywność czynników produkcji miała decydujący wpływ na wzrost wydajności pracy w Słowacji zdecydowanie większy niż w Polsce, Czechach i na Węgrzech. Dowodem osiągnięć gospodarczych Słowacji w okresie bezpośrednio poprzedzającym członkostwo w Unii i w pierwszych latach po jego uzyskaniu był wzrost PKB *per capita* w relacji do średniego poziomu PKB *per capita* UE-28 z 49% w 2000 r. do 67% w 2007 r. Zmniejszanie luki rozwojowej przez Polskę w tym samym okresie można uznać za wyjątkowo skromny wynik wynoszący 6 p.p. wobec 18 p.p. Słowacji. Jednym z ważniejszych czynników wyjątkowo wysokiej dynamiki gospodarczej Słowacji był napływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich, wyższy niż w Polsce, na Węgrzech i w Czechach. W latach 2000–2003 w przeliczeniu na mieszkańca wynosiły one w wymienionych krajach: 155,9 USD, 290,7 USD i 518,8 USD, a w Słowacji 639,7 USD [Białowas, 2014,

s. 88]. W rezultacie stopa inwestycji była wysoka, wynosiła około 27% PKB i co z punktu widzenia efektów prorozwojowych inwestycji jest ważne, przeznaczane były na zakup maszyn i urządzeń produkcyjnych [Biea, 2015, s. 9].

Tabela 3. Wskaźniki zmian PKB, konsumpcji, inwestycji, eksportu, wydajności pracy i TFP w Polsce, Słowacji oraz średnie wskaźniki zmian w UE–28 w latach 2000–2007

UE/kraje	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Średnia 2000–2007
Dynamika realnego PKB [%]									
UE-28	3,9	2,2	1,3	1,3	2,5	2,1	3,3	3,1	2,5
Polska	4,6	1,2	2,0	3,6	5,1	3,5	6,2	7,2	4,2
Słowacja	1,2	3,3	4,5	5,4	5,3	6,4	8,5	10,8	5,7
Dynamika konsumpcji [%]									
UE-28	3,1	2,3	1,9	1,9	2,1	2,1	2,2	2,2	2,2
Polska	4,0	2,4	3,5	2,0	4,1	2,7	4,8	5,6	3,6
Słowacja	2,6	5,2	5,1	3,7	3,0	5,7	6,8	5,7	4,7
Dynamika inwestycji [%]									
UE-28	4,7	0,4	–1,8	1,8	3,1	2,3	7,0	6,0	2,9
Polska	1,1	–13,5	–6,4	4,9	15,7	1,6	16,8	23,7	5,5
Słowacja	–2,9	16,1	1,0	–9,1	15,0	15,4	6,2	9,4	6,4
Dynamika eksportu [%]									
UE-28	12,8	3,5	2,3	1,8	8,1	6,0	9,5	6,2	6,3
Polska	23,6	3,1	4,8	14,1	4,9	9,7	15,6	10,2	10,8
Słowacja	7,5	10,6	7,0	18,4	20,9	12,9	22,9	14,6	14,4
PKB per capita [indeks UE–28 = 100]									
Polska	47	46	47	48	49	50	50	53	X
Słowacja	49	51	53	55	56	59	62	67	X
Nominalna wydajność pracy na godzinę [indeks UE–28 = 100]									
Polska	44,5	44,6	46,7	47,5	48,7	48,6	48,2	49,4	47,3
Słowacja	54,2	56,5	59,5	62,5	63,1	64,7	67,2	71,3	62,4
Dynamika realnej wydajności pracy na godzinę [%]									
UE-28	3,1	1,9	1,7	1,4	1,6	1,1	1,7	1,1	1,7
Polska	bd.	3,4	5,5	4,5	3,9	1,6	2,8	2,7	3,5
Słowacja	3,3	3,6	7,2	7,8	2,8	3,1	6,0	7,5	5,2
Dynamika całkowitej produktywności czynników wytwórczych TFP [%]									
UE-28	1,6	0,3	0,2	0,3	0,6	0,5	1,3	0,5	0,7
Polska	3,3	0,3	2,3	2,4	2,7	0,5	2,3	2,2	2,0
Słowacja	0,6	2,0	3,7	4,4	1,9	2,5	4,1	6,0	3,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat i The Conference Board.

Podsumowując wyniki gospodarcze obu krajów w latach 2000–2007, należy podkreślić, że w okresie przedakcesyjnym (2000–2003) Polska nie zmniejszyła luki rozwojowej, a Słowacja przystępowała do UE ze znaczną przewagą pod tym względem nad Polską. Jeszcze w 2008 r. tempo wzrostu gospodarczego Słowacji było o 1,8 p.p. wyższe niż Polski, a PKB na mieszkańca Słowacji przekroczył poziom 70% średniej UE-28, podczas gdy analogiczny wskaźnik dla Polski wynosił 54% (tabela 4). Sytuacja zmieniła się diametralnie od recesji w 2009 r. Spadek PKB w Słowacji był większy od średniego w Unii, a w Polsce obniżenie tempa wzrostu PKB było stosunkowo niewielkie i wynosiło 1,3 p.p. W 2010 r. nastąpiło w Słowacji silne odbicie wzrostu gospodarczego, ale okazało się nietrwałe. Polska utrzymała w latach 2008–2011 średnioroczne tempo wzrostu gospodarczego na poziomie 3,8%, ale w połowie 2012 r. stopa wzrostu PKB zaczęła się obniżać wskutek malejącego tempa wzrostu popytu konsumpcyjnego i spadku popytu inwestycyjnego sektora prywatnego, do czego przyczyniło się m.in. zaostrzenie polityki kredytowej.

Druga fala recesji w Unii, a w Polsce osłabienia koniunktury gospodarczej utrzymywały się jeszcze w 2013 r. Natomiast w Słowacji osłabienie koniunktury po 2010 r. było dłuższe i silniejsze niż w Polsce. W rezultacie głębokiej recesji w 2009 r. i spowolnienia gospodarczego w okresie 2011–2014 średnioroczne tempo wzrostu PKB w latach 2008–2014/15 było w Słowacji o 1 p.p. niższe niż w Polsce, a w całym badanym okresie minimalnie wyższe. W największym stopniu na wzrost gospodarczy w Polsce w latach 2008–2015 oddziaływały konsumpcja i inwestycje z wysoką przewagą nad Słowacją oraz wydajność pracy i całkowita produktywność czynników wytwórczych. Dynamika eksportu Polski była nieznacznie wyższa od dynamiki eksportu Słowacji. Jest dość nietypowe, że Polska w warunkach światowego i europejskiego kryzysu finansowo-gospodarczego osiągnęła względnie wysoki wzrost gospodarczy i w czasie kilku lat uzyskała duży awans rozwojowy mierzony PKB *per capita*. Szczegółowe dane ilustrujące źródła wzrostu gospodarczego w Polsce i Słowacji zawarto w tabeli 4.

Oceniając wyniki gospodarcze Polski i Słowacji w całym okresie 2000–2014/15, można stwierdzić, że: 1) średnioroczne tempo wzrostu PKB było porównywalne, nawet minimalnie wyższe w Słowacji; 2) średnioroczne tempo wzrostu konsumpcji minimalnie wyższe w Polsce; 3) średnioroczne tempo inwestycji o 0,4 p.p. wyższe w Polsce; 4) natomiast dynamika eksportu, wydajności pracy i całkowitej produktywności czynników wytwórczych była wyższa w Słowacji.

Krótkookresowe perspektywy wzrostu gospodarczego dla Polski są pozytywne – utrzymanie stabilnego wzrostu na poziomie 3,5% w latach 2016–2017. Jednak mimo osiągnięcia dużego postępu w zmniejszaniu luki rozwojowej Polska ma do rozwiązania problemy, które mogą ograniczać jej zdolności rozwojowe, a należą do nich: niższa od średniej w UE stopa zatrudnienia, wyczerpujące się możliwości konkurencji kosztowej, a poziom innowacyjności gospodarki należy do najniższych w Unii, specjalizacja eksportowa Polski opiera się na niskich i średnio-niskich technologiach, zmiany w kierunku zwiększenia udziału w go-

spodarce sektorów technologicznie zawansowanych stanowią podstawowe wyzwanie i warunek zachowania przewagi konkurencyjnej Polski na wspólnym rynku. Poważną słabością polskiej gospodarki jest niska innowacyjność sfery prywatnego biznesu. Postęp technologiczny jest finansowany głównie ze środków publicznych [Bogumil, Wielądek, 2014].

Tabela 4. Wskaźniki zmian PKB, konsumpcji, inwestycji, eksportu, wydajności pracy i TFP w Polsce, Słowacji oraz średnie wskaźniki zmian w UE-28 w latach 2008–2014/2015

UE/kraje	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Średnia 2008– 2014/2015	Średnia 2000– 2014/2015
Dynamika realnego PKB [%]										
UE-28	0,5	-4,4	2,1	1,8	-0,5	0,2	1,4	2,0	0,4	1,4
Polska	3,9	2,6	3,7	5,0	1,6	1,3	3,3	3,6	3,1	3,7
Słowacja	5,7	-5,5	5,1	2,8	1,5	1,4	2,5	3,6	2,1	3,9
Dynamika konsumpcji [%]										
UE-28	0,9	-0,5	0,7	0,1	-0,4	0,0	1,2	1,9	0,5	1,4
Polska	5,9	3,5	2,8	2,0	0,5	0,7	2,9	3,1	2,7	3,2
Słowacja	6,2	1,0	0,8	-0,9	-0,9	-0,1	3,2	2,6	1,5	3,1
Dynamika inwestycji [%]										
UE-28	-1,8	-16,4	5,5	3,6	-5,9	-0,4	2,9	3,3	-1,2	0,9
Polska	2,2	-12,7	9,9	12,8	-3,9	-5,8	12,8	4,5	2,5	4,0
Słowacja	5,8	-29,2	18,8	7,6	-14,0	1,5	2,6	13,1	0,8	3,6
Dynamika eksportu [%]										
UE-28	1,4	-11,9	10,7	6,6	2,3	2,2	4,0	5,3	2,6	4,4
Polska	7,0	-6,3	12,9	7,9	4,6	6,1	6,4	6,8	5,7	8,2
Słowacja	3,0	-16,8	15,7	12,0	9,3	6,2	3,6	7,0	5,0	9,7
PKB <i>per capita</i> [indeks UE-28 = 100]										
Polska	54	59	62	64	66	67	68	bd.	X	X
Słowacja	71	71	73	73	74	76	77	bd.	X	X
Nominalna wydajność pracy na godzinę [indeks UE-28 = 100]										
Polska	49,2	51,9	56,0	58,0	59,1	59,0	58,9	bd.	56,0	51,4
Słowacja	74,1	73,4	74,9	73,3	74,0	76,1	77,3	bd.	74,7	68,1
Dynamika realnej wydajności pracy na godzinę [%]										
UE-28	-0,4	-1,4	3,0	1,5	0,9	1,0	0,2	0,8	0,7	1,2
Polska	0,5	3,0	6,8	4,7	1,7	1,5	1,2	2,1	2,7	3,1
Słowacja	2,2	-2,9	5,2	1,7	1,7	3,2	1,8	1,9	1,9	3,5
Dynamika całkowitej produktywności czynników wytwórczych TFP [%]										
UE-28	-1,2	-3,5	1,5	0,6	-0,6	-0,4	-0,3	bd.	-0,6	0,1
Polska	-0,8	0,1	2,7	2,0	-1,0	-0,5	-0,7	bd.	0,3	1,2
Słowacja	1,1	-6,0	3,9	0,4	-0,8	0,1	-0,9	bd.	-0,3	1,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat i The Conference Board.

Problemy gospodarcze Słowacji to pogorszenie sytuacji na rynku pracy, stopa bezrobocia wzrosła z 9,6% w 2008 r. do 14,4% w 2010 r., a w 2014 r. utrzymywała się powyżej 13%. Powrót na ścieżkę wyższego wzrostu gospodarczego jest uzależniony od odzyskania zdolności do wzrostu wydajności pracy i wyższego tempa wzrostu całkowitej produktywności czynników wytwórczych TFP. Od kryzysu tempo wzrostu wydajności pracy jest istotnie wyższe w Polsce [Biea, 2015, s. 4–5].

PODSUMOWANIE

Przeprowadzona analiza wzrostu gospodarczego i procesu konwergencji grupy krajów UE-10, w tym w szczególności Polski i Słowacji, daje podstawę do sformułowania następujących wniosków: 1) wyniki analizy potwierdzają założenie teoretyczne, że regionalna integracja gospodarcza stwarza szanse szybszego zmniejszania luki gospodarczej krajom o niższym poziomie rozwoju; 2) tempo procesu konwergencji w ramach grupy krajów UE-10 było silnie zróżnicowane; 3) najwyższe tempo zmniejszania luki gospodarczej miały kraje bałtyckie oraz Polska i Słowacja, a najniższe: Węgry, Rumunia, Bułgaria i Czechy; 4) największy wpływ na tempo zmniejszania luki rozwojowej mają: wzrost nakładów pracy i wydajności pracy, nakładów kapitału i postęp technologiczny, a siła oddziaływania tych czynników zależy od napływu zagranicznych inwestycji bezpośrednich; 5) kryzys finansowo-gospodarczy zdecydowanie osłabił tempo procesu konwergencji, a odporność krajów UE-10 na recesję również była mocno zróżnicowana; 6) analiza porównawcza procesu konwergencji Polski i Słowacji pokazała, że Polska wykazała większą odporność na osłabienie koniunktury gospodarczej, na co miało wpływ wiele czynników, w tym także deprecjacja złotego i polityka pieniężna NBP; 7) Słowacja, będąc w strefie euro, jest uzależniona od polityki Europejskiego Banku Centralnego i doświadczyła aprecjacji realnego kursu walutowego, co negatywnie wpłynęło na konkurencyjność jej eksportu i wzrost gospodarczy.

BIBLIOGRAFIA

- Balassa B., 1961, *The Theory of Economic Integration*, Homewood, III, Irwin.
- Baldwin R., Wyplosz Ch., 2004, *The Economics of European Integration*, McGraw-Hill Education (UK).
- Barro R., Sala-i-Martin X., 1990, *Economic Growth and Convergence across United States*, „NBER Working Paper”, no. 3419, <https://doi.org/10.3386/w3419>.
- Barro R., Sala-i-Martin X., 1991, *Convergence across States and Regions*, „Brookings Papers on Economic Activity”, no. 1, <http://dx.doi.org/10.2307/2534639>.
- Barro R., Sala-i-Martin X., 1992, *Convergence*, „The Journal of Political Economy”, no. 100, <http://dx.doi.org/10.1086/261816>.

- Ben-David D., Loewy M.B., 2003, *Trade and the Neoclassical Growth Model*, „Journal of Economic Integration”, vol. 18, <http://dx.doi.org/10.11130/jei.2003.18.1.1>.
- Białowąs T., 2014, *Rozwój i znaczenie zagranicznych inwestycji bezpośrednich [w:] Pozycja gospodarcza Polski w Unii Europejskiej*, red. B. Mucha-Leszko, Wyd. UMCS, Lublin.
- Biea N., 2015, *Economic Growth in Slovakia: Past Successes and Future Challenges*, „European Economy Economic Brief”, 008, March.
- Bogumil P., Wielądek R., 2014, *Securing Poland's Economic Success: A Good Time for Reforms*, ECFIN Country Focus, vol.11, issue 9.
- Dobrinsky R., Havlik P., 2014, *Economic Convergence and Structural Change: the Role of Transition and EU Accession*, The Viena Institute for International Economic Studies, July.
- European Commission, 2009, *Five Years of an Enlarged EU. Economic Achievements and Challenges*, „European Economy”, no. 1.
- Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (12.06.2016).
- Grossman G., Helpman E., 1991, *Innovation and Growth in the Global Economy*, MIT Press, Cambridge, Mass.
- Kąkol M.K., 2007, *Pomoc państwowa w polityce konkurencji w Unii Europejskiej*, Biuletyn Europejski” 2006/2007, Wyd. UMCS, Lublin.
- Lucas Jr. R.E., 1988, *On the Mechanics of Economic Development*, „Journal of Monetary Economics”, vol. 22, no. 1, [http://dx.doi.org/10.1016/0304-3932\(88\)90168-7](http://dx.doi.org/10.1016/0304-3932(88)90168-7).
- Mączyńska E., 2015, *Potencjał rozwojowy Polski w kontekście hipotezy o nowej sekularnej stagnacji*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, nr 854, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, nr 73.
- Mucha-Leszko B., 2014, *Wzrost gospodarczy i proces konwergencji oraz średnio i długoterminowe perspektywy zmniejszania luki rozwojowej [w:] Pozycja gospodarcza Polski w Unii Europejskiej*, red. B. Mucha-Leszko, Wyd. UMCS, Lublin 2014.
- Mucha-Leszko B., Twarowska K., 2015, *Problem nadwyżek i deficytów na rachunkach obrotów bieżących krajów strefy euro*, „Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania”, nr 41, t. 3.
- Noga A., 1993, *Dominacja a efektywna konkurencja*, Wyd. SGH, Warszawa.
- Romer P., 1990, *Endogenous Technological Change*, „Journal of Political Economy”, vol. 98, no. 5, <http://dx.doi.org/10.1086/261725>.
- Ross G., Delors J., 1995, *European Integration*, Polity Press, Cambridge.
- Siwiński W., 2005, *Międzynarodowe zróżnicowanie rozwoju gospodarczego: fakty i teoria*, „Ekonomista”, nr 6.
- Summers L.H., 2014, *Reflections on the 'New Secular Stagnation Hypothesis [w:] Secular stagnation: Facts, Causes*, red. C. Teulings, R. Baldwin, CPER Press, London.
- The Conference Board, 2015, *The Conference Board Total Economy Database™*, September 2015, <http://www.conference-board.org/data/economydatabase/>.

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest analiza empiryczna, której celem jest weryfikacja korzyści z przystąpienia do ugrupowania integracyjnego krajów o niższym poziomie rozwoju gospodarczego zdominowanego przez kraje wysoko rozwinięte. Studium przypadku stanowią: grupa krajów UE-10

z Europy Środkowo-Wschodniej, w tym Polska i Słowacja. Weryfikacja korzyści z integracji została przeprowadzona na podstawie oceny wyników wzrostu gospodarczego w aspekcie konwergencji, czyli zmniejszania przez te kraje luki rozwojowej. Przedmiotem oceny jest konwergencja *beta* i *sigma*. Okres badawczy obejmuje lata 2000–2014/15.

Podstawowe wnioski z analizy danych liczbowych Komisji Europejskiej i opracowań autorских są następujące: 1) wyniki analizy potwierdzają możliwość przyspieszenia rozwoju gospodarczego w rezultacie przystąpienia do wspólnego rynku krajów charakteryzujących się luką gospodarczą; 2) tempo procesu konwergencji było jednak silnie zróżnicowane w ramach grupy UE-10; 3) czynników wpływających na zróżnicowanie tempa procesu konwergencji może być wiele, np. siła rynku wewnętrznego, specjalizacja eksportowa i przewaga konkurencyjna oraz wzrost eksportu, napływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich, postęp techniczny, wzrost wydajności pracy itp.; 4) tempo zmniejszania luki rozwojowej przez badane kraje było znacznie wyższe w warunkach dobrej koniunktury, a kryzys finansowo-gospodarczy zdecydowanie je osłabił; 5) największą odporność na kryzys wykazała Polska; 6) głęboki spadek PKB w czasie kryzysu 2008–2009 wystąpił w krajach bałtyckich.

Słowa kluczowe: Polska, Słowacja, wzrost, konwergencja gospodarcza

The economic growth and convergence in Poland and Slovakia under conditions of the European Union membership

Summary

The subject of the article is an empirical analysis, the aim of which is to verify the benefits of accession to economic integration grouping for countries with a lower level of economic development. Case studies include: the EU-10 countries from Central and Eastern Europe, in particular Poland and Slovakia. Verification of the integration benefits was carried out by economic growth assessment in terms of convergence, which can be used as a proof of closing the development gap. The subject of evaluation is beta and sigma convergence. Test period covers the years 2000–2014/15.

Key conclusions from the analysis of the European Commission figures and authors' research are: 1) the results of the analysis confirm the possibility of speeding up economic development as a result of accession to the common market by countries with economic gap; 2) the pace of the convergence process was strongly differentiated among the EU-10 countries; 3) there can be a lot of factors affecting differences in the pace of the convergence process e.g.: strength of the internal market, specializing in exports, competitive advantage and exports increase, inflow of foreign direct investment, technological progress, labor productivity growth, etc.; 4) the rate of reduction of the development gap was much higher under conditions of prosperity and economic and financial crisis significantly weakened the catching-up process; 5) Among the surveyed countries, Poland was the most resistant to the crisis; 6) deep decline in GDP during the 2008–2009 crisis occurred in the Baltic countries.

Keywords: Poland, Slovakia, growth, economic convergence

JEL: F15, O47, O57